

Lennart Berg:

Sparande, konsumtion, arbetskraftsutbud och beskattning

Sparande, konsumtion och arbetskraftsutbud är viktiga mått på hushållens ekonomiska beteende. I vilken utsträckning skatteuttaget på arbetsinkomster samt inkomstfördelningen kan påverkas av förändringar i skattesystemet, beror i första hand på hushållens inkomster och på deras ekonomiska beteende i utgångsläget (direkta effekter). Men det beror också på hur hushållen anpassar sitt arbetsutbud, sparande och konsumtion till de inkomsskatter de möter (indirekta effekter), eftersom detta har återverkningar på hushållens bruttoinkomster och därmed på skatteuttaget och inkomstfördelningen efter skatt.

Denna fråga har rönt stort internationellt intresse. Under slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet har viktig metodutveckling och empiriska resultat presenterats på området. I Sverige har nu

Lennart Berg presenterat sina resultat i boken *Sparande, konsumtion, arbetskraftsutbud och beskattning* – en empirisk analys av hushållens beteende (IUI, Almqvist & Wiksell, Stockholm). Lennart Berg är forskarassistent på National-ekonomiska Institutionen vid Uppsala Universitet.

Effektstudier som inkluderar de indirekta effekterna är nettoeffektstudier i den meningen, att de justerar de direkta effekterna för den känslighet som finns i hushållens beteende för de förändringar i incitamentstrukturen som t ex en övergång från inkomstskatt till utgiftsskatt åstadkommer. De nationalekonomiska standardbegreppen för denna känslighet är pris-, löne- och inkomstelasticiteter. I sin bok beräknar Berg sådana elasticiteter. Därefter genomförs några experiment avseende nettoeffekterna av en övergång från inkomstskatt till utgiftsskatt.

Författaren bortser från marginaleffekter som beror av bostadsbidrag och daghemsavgifter och tar enbart upp effekterna av inkomstskatten i sin ekonometriska modell. Han utgår ifrån att det finns ett antal budgetalternativ för hushållet, bestämda av inkomstskatteskalen och arbetsutbudet. Budgetrestriktionen lineariseras emellertid under antagandet att observerat och önskat antal årsarbetstimmar överensstämmer för hushållets förvärvsarbetsmedlemmar, på det budgetplan där de observeras i datamaterialet.

Bergs modell är intertemporal med en gemensam nyttofunktion för hushållet, vilket förutsätter att konsistenta beslut om antalet valda årsarbetstimmar fattas av hushållet för dess förvärvsarbetsmedlemmar. Fördelen är att korseffekter mellan makarna kan beräknas. Nackdelen är att en sådan konsistent nyttofunktion hittills inte kunnat härledas utifrån individuella nyttofunktioner, vilket innebär ett implicit antagande om att individuella och gemensamma nyttofunktioner i hushållet inte existerar samtidigt. Bergs nyttofunktion har 7 ekonomiska och 5 socioekonomiska förklaringsvariabler, vilket med den valda formen på nyttofunktionen (indirekt translog) leder till ett

mycket stort antal parametrar. Dessa simultanskattas i ett ekvationssystem med 7 ekvationer.

Berg använder paneldata ur Statistiska Centralbyråns årliga undersökning av Hushållens INkomstfördelning (HINK) för inkomståren 1978 och 1979. Tvärsnittsdata med en observation brukar tolkas som långsiktiga, eftersom de fångar upp skillnader som har etablerats under lång tid. Två observationer möjliggör en jämförelse av anpassningen i två tidpunkter och ger därför viss information om, vad som har hänt däremellan. Men att därför tolka Bergs resultat som kortsiktiga, torde vara att gå för långt.

Författaren beräknar och imputerar en konsumtionsvariabel från förmögenhetsundersökningen, vilket tveklöst utgör ett konstruktivt försök att lösa problemet med den föreliggande databristen avseende hushållens konsumtion.

Arbetsutbudet beräknas genom att multiplicera "antalet timmar per vecka" med "antalet veckor under året med förvärvsarbete", ur enkätdata delen i HINK. Resultatet tolkas som "antalet årsarbetstimmar". Därför finns det anledning att vara försiktig med tolkningen av arbetsutbudets anpassning i Bergs arbete. Denna variabel innehåller nämligen, av allt att döma inte bara arbetad tid, utan även semestertid, sjukdomstid och tid för tjänstledighet.

För anställda, som undersökningen omfattar, finns det två inkomstvariabler att välja på i HINK, nämligen B1 som motsvarar summa bruttolön och B19, som förutom B1 även innehåller föräldrapening och sjukpenning. Är det så, att Berg använder B19, vilket inte klart framgår, bör man betänka att den del av inkomsten som svarar mot sjukpenning och föräldrapening "lyfter" individerna över en eller flera "knäckpunkter" på budgetrestriktionen. Detta påverkar marginalskatten och representerar därför ett beslut med avseende på det arbetsutbud som den övriga inkomsten motsvarar för hushållet, vilket inte kommer till uttryck i modellen.

Genom att dividera inkomstvariabeln med arbetstidsvariabeln erhålles bruttolönen, vilken sedan justeras med marginalskatten, som består av den statliga

marginalskatten och kommunalskattesatsen. Därigenom erhålls nettotimlönen, eller om man så vill marginallönen, vilken tolkas som skuggpriset för fritid.

Den statliga marginalskatten erhålls genom att matcha variabeln "statligt beskattningsbar inkomst" i HINK och den statliga inkomstskatteskalen för inkomståret 1978 respektive 1979. Dessutom behövs kommunalskattesatsen, vilken erhålls som den genomsnittliga kommunala uttagsprocenten för 1978 och 1979.

Förutom kompenserade och okompenserade medelvärdeselasticiteter, avseende hushållens arbetskraftsutbud, totala konsumtion i första och andra perioden samt real nettoförmögenhet i andra perioden beräknas även sammanlagda okompenserade marginalskatteelasticiteter, där hänsyn tas till samtliga korspriselasticiteter i modellen. Detta görs för att mer explicit kunna studera effekterna av förändringar i marginalskatterna, vilket också är det yttersta syftet med undersökningen. Dessvärre är dessa elasticitetsberäkningar av olika skäl osäkra.

Resultaten faller visserligen väl in i den ekonomisk-teoretiska förväntningsbilden, så när som på något undantag. Beroende på modellval, val av funktionsform och datamaterial är emellertid spridningen av resultaten internationellt sett fortfarande mycket stor. Större känslighet har ganska konsekvent erhållits för kvinnor, men de kvantitativa resultaten är fortfarande mycket osäkra. Detta reducerar emellertid på intet sätt värdet av den metodutveckling som Berg tveklöst har bidragit med genom sitt tillämpade arbete.

Sammanfattningsvis är mitt intryck av boken att den har en hel rad förtjänster. Forskningsområdet inrymmer dessvärre många problem, av vilka endast ett fåtal har varit möjliga att behandla och lösa. På det hela taget uppfattar jag därför Bergs arbete som ett förtjänstfullt försök att närma sig en skattning av arbetsutbudets och sparandets känslighet för inkomstskatten i Sverige.

Fil kand *Irene Andersson*
 Nationalekonomiska Institutionen,
 Göteborgs Universitet